

Valtionosuusuudistuksesta, kuntien taloustilanteesta ja verotuloon perustuvasta valtionosuuden tasauksesta

Pielavesi 3.2.2025

Eero Laesterä HT

-
- Eero Laesterä ei ole tätä esitystä tehtäessä enää selvityshenkilö ja esitystä ei voi pitää ministeriön eikä muidenkaan toimijoiden kannalta sitovana asiakirjana ja asiana.
  - Arviot perustuvat joulukuun puolessa välissä jätettyyn tausta-asiakirjaan, joka on ministeriön valmistelun tausta-aineistoa – ei lopullinen esitys valtiosuudeksi.

Miksi uudistus – valtionosuusjärjestelmä on saatettava soten jälkeiseen aikaan

- Tieteelliseen näyttöön perustuvat kriteerit – kriteerien ja palveluiden järjestämis-/tuottamiskustannusten välillä on oltava tieteellinen näyttö (VATT, Tilastokeskus, VM:n omat asiantuntijat)
  - Järjestelmän on yksinkertaistuttava (kriteerien määrä, kriteerien sisäinen logiikka)
  - Hallitusohjelman tavoitteet (kasvun tukeminen, asukasluvultaan taantuvien alueiden palveluiden järjestämiskyvyn varmistaminen)
  - Kuntien saattaminen hyvinvointialueuudistuksen jälkeiseen aikaan (varsinkin kuntien vaatimus)
  - ...ja tämä kaikki niin, että kyseessä on nollasummapeli – järjestelmään ei saada lisää rahaa.
-
- → keskenään risteävät vaatimukset paljastivat sen, että järjestelmässä on nyt tekijöitä, joilla on joku muu tavoite kuin kohdan yksi vaatimus; toisaalta järjestelmä nyt ja esitetyssä muodossaan osoittaa edunvalvonnan jopa mahdottomuuden – maakuntien sisäinen edunvalvonta, kuntaryhmien keskinäinen edunvalvonta, poliittisten päätöksentekijöiden edustama edunvalvonta, esimerkiksi kieliryhmien keskinäinen edunvalvonta jne

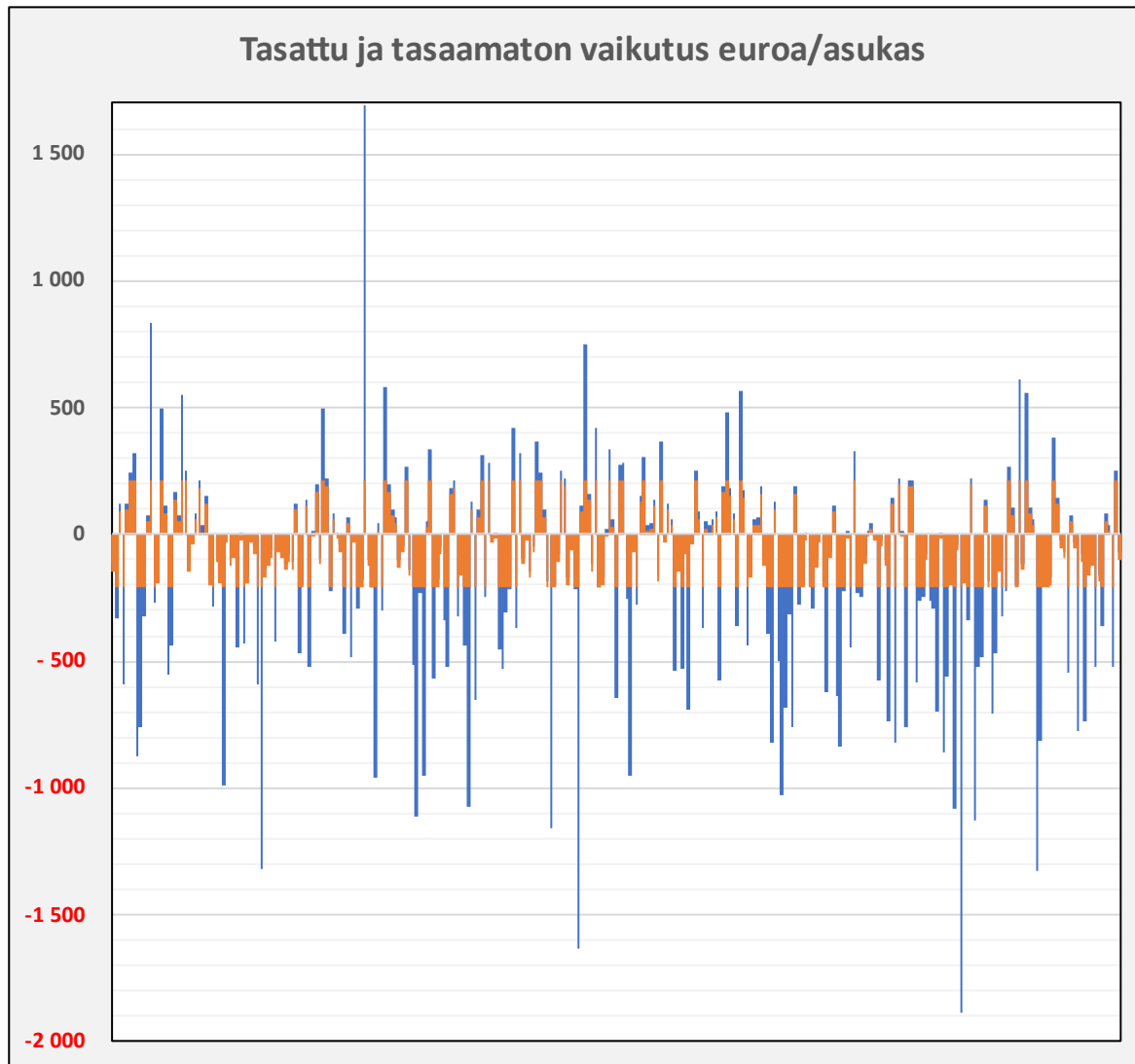
Miksi valtionosuus?

- Kun valtio lakiin perustuen edellyttää kuntia järjestämään palveluita, tämä korvataan valtionosuusjärjestelmällä
- Valtionosuudella on kaksi tarkoitusta – pienentää olosuhdetekijöistä johtuvia kustannuksia ja ...
- ...tasata kuntien verotuloeroja. Kunnat saavat pitää omat verotulonsa itse, mutta valtio tasaava tuloeroja kuntien valtionosuuksilla. Jos kunnan laskennallinen verotulo on alle keskiarvon, muut kunnat tasaavat tulon valtionosuudella keskiarvoon. Laskennalliseen verotuloon ei vaikuta veroprosentti, koska keskiarvoinen laskennallinen verotulo lasketaan keskimääräisellä veroprosentilla.
- Tasauksessa otetaan huomioon nyt tuloverot ja yhteisövero sekä voimalaitoksia lukuun ottamatta kiinteistöverot. Poikkeuksena tästä on ydinvoima.
- Pielavesi on saanut muiden kuntien tasaamana paremman valtionosuuden muita kuntia heikompien verotulojensa vuoksi.
- Jos verotulot kasvavat, myös tasaus pienenee.
- Kun valtio säätelee lain, sillä pitäisi olla vain se vaikutus, mitä varten laki on säädetty. Valtionosuuden ei siis pitäisi hoitaa mitään muuta kuin kuntien keskinäistä palveluiden rahoitusta.

Vähän lisää tasauksesta

- Mitä huonompi tulotaso kuntalaisilla on, sitä enemmän näiden tulojen vuoksi kunta saa tasausta osana valtionosuutta.
- ... mutta – jos muut kunnan verotulot ja tuloverotulo yhteenlaskettuna ylittää laskennallisen keskiarvon, kunta ei saa tasausta.
- ...esimerkiksi kuntaan perustetun, hyvin veroja maksavan yhtiön yhteisöverosta noin neljännes jää kuntaan, loppu hyödyttää valtion kautta muuta maata.
- Tällä hetkellä meillä on kuntia, joiden laskennallinen verotulo jää alle keskiarvon ja kunta saakin verotuloihin perustuvaa valtionosuuden tasausta. Näillä kunnilla on kuitenkin niin hyvät todelliset verotulot erityisesti tasaukseen tällä hetkellä kuulumattomista voimalaitoksista tai vapaa-ajanasuntojen veroista, että niiden todelliset verotulot ovat huomattavan hyvät eikä niiden lain perustelu arvioiden pitäisi saada tasausta.

Kiinteistövero osana tasausta ja osaksi tasausta

- Kiinteistöveroeriä on ”pompoteltu” mukaan ja pois tasauksesta – yleensä osuus on ollut 50%
- Teoreettisesti oikein tapa olisi kaikkien veroerien mukana oleminen tasauksessa sadalla prosentilla.
- Kaikkia voimalaitosveroja on järjestelmäperusteisesti koitettu siirtää tasaukseen vuodesta 2007. Niin myös nyt. Sote-uudistuksen rahoituksen muutoksen yhteydessä muut kuin voimalaitosverot siirrettiin tasaukseen 50%:sti.
- **Kun muutos tehdään osana isompaa kokonaisuutta, kokonaisuuden osatekijät lasketaan yhteen ja lopullinen kunnan tappio tai voitto perustuu järjestelmän siirtymäaikaan ja tasauseriin.**

Voimalaitosverot – erityisesti tuulivoima

- Tuulivoimaa on perustettu vain läntisen Suomen tuulisille alueille, joille valtio on rakentanut riittävän siirtokapasiteetin. ”Putkessa on valtava määrä luvitettuja hankkeita”
- Kaikki tuulivoimalle mahdolliset kunnat eivät ole kaavoittaneet alueelleen tuulivoimaa siitä huolimatta, että ne saisivat nykyjärjestelmällä kaiken tulon hyväkseen ja myös lisätulon, joka tulee myllyjen olosuhdetekijöiden ylläpitämisestä JA myllyjen kunnossapidosta. Kuntaan, jossa on paljon tuulivoimaa ja riittävä siirtokapasiteetti voidaan perustaa akustoja – vetovoimaa – ja usein suunnitellaan myös aurinkovoimaa.
- Itä-Suomen kunnat eivät saa alueelleen tuulivoimaa, vaikka osa niistä olisi siihen valmis ja alueella olisi riittävä siirtokapasiteetti. Puolustusvoimat kieltää myllyt.
- Tuulivoiman kiinteistöveron merkitys on suuri erityisesti pienille kunnille ja osa niistä voisi laskea veroprosentin nolnaan. Tämä kasvattaa kuntien välisiä veroeroja entisestään.
- Tasaukseen esitetyn veroerän merkitys on noin 40-50 ME. Hyötyvien kuntien laskennallinen merkitys on melko pieni, huomattavasti alle 10 euroa/asukas.

Vihreä siirtymä

- Vihreä siirtymä on poikkeavista näkemyksistä huolimatta positiivinen asia, joka myös tuo pääomia Suomeen.
- Poliittiset päättäjät ovat asian etenemisestä huolissaan, mutta eri tavalla eri ryhmissä.
- Myös tuulivoimayhtiöt ovat huolissaan – aiheellisesti, myös oma etu mielessä – vihreän siirtymän mahdollisesta hidastumisesta.
- Tuulivoimaa joka tapauksessakin vastustaneet saavat (lisä)perustelun vastustukselleen.
- Kolmannes-kolmannes-kolmannes –periaate pätee edelleen – myös vos-uudistuksen jälkeen.
- Järjestelmälle on tullut ajan myötä sellainen perustelu, mikä ei kuulu alun perin valtionosuusjärjestelmälle - kokonaisjärjestelmälle – vihreää siirtymää on hyvä tukea, mutta tuki pitäisi antaa muilla keinoilla.
- Myllyistä ei pidetä, vesivoimasta on haittaa luonnolle. Onko reilua, että haitta tulee meille ja hyödystä osa menee muille. Toisaalta osa Itä-Suomen kuntia ottaisi myllyt ja haitat, jos se olisi mahdollista.

Kuinka etenee?

- Esitys on lakiin ja sen perusteisiin perustuva virkavastuullinen **virkamiesesitys**
- **Lopullinen päätös on poliittinen:**
  - Otetaanko voimalaitosvero tasaukseen?
  - Jos otetaan, millä prosenttiosuudella?
  - Muutetaanko järjestelmää jotenkin muuten (tasausta ei saa, jos laskennallinen verotulo on todellisuudessa suurempikuin keskiarvo)
- Otetaanko joskus vielä jotain muuta mukaan tasaukseen – mineraalivero?
- Löydetäänkö joku muu kompensatio, jollainen olisi tehtävä myös Itä-Suomen kunnille - Olisiko valtiolla muita keinoja edistää vihreää siirtymää kuin liittää se sellaiseen järjestelmään, mihin vihreän siirtymän tukeminen ei kuulu – nollasummapelinä?

Jos esitys etenee – kannattaako tuulivoima?

- Jos kuntaan hakeutuu **uusi yritys**, harva vastustaa sen tuleamista sillä perusteella, että kunta ei saa hyväkseen kaikkea verotuloa.
  - Jos kuntaan on tulossa tuulivoimaa, se kannattaa ottaa vastaan taloudellisin perustein. Jos muutos toteutuu osana isompaa muutosta, menetys on pienempi.
  - Tuulivoiman mukana tulee todennäköisesti muutakin toimeliaisuutta ja verotuloja: akkuvarastoja ja mahdollisesti muutakin liitännäistä. Kunta, missä on siirtokapasiteettia, on yksi voittajakunnista. Verkkokapasiteetti ei ole rajaton ja nopeimmat päättäjät hyötyvät.
  - **Jos etenee tasaukseen, kunnan kannattaa ottaa verotulo vastaan.**
  - **Jollei etene tasaukseen, kunnan kannattaa ottaa verotulo vastaan**
-
- Pielavesi saa tämän hetken laskelman perusteella noin 2,44 ME verotuloihin perustuvaa valtionosuuden tasausta.
  - Tasaus tulee kasvamaan joitakin satoja tuhansia euroja, jos uudistuksen tasausmekanismiin tehdään muutos (ei voimalaitokset mukana)
-
- Pielavesi saa tämän hetken laskelman perusteella noin 580.000 euroa verotuloa veroprosenttiyksiköllä.
  - Esimerkiksi keskustelussa ollut 50 -55 voimalan kiinteistöverotuotto kaavalla ”jos yhden voimalan laskennallinen kiinteistöverotulo olisi 35-40.000 euroa/voimala (ei suurimpia yli 320 metrin voimaloita), vastaisi määrä ”lyhentämättömänä” 1,4 ME ja maksimitasauksen alenemanakin 700.000 euroa” – mikä olisi enemmän kuin yhden veroprosenttiyksikön tuotto.
  - Uudistuksen vaikutus EI suoraan johda 50%:n alenemana tasauksessa eikä toisaalta tuulivoimaloiden vaikutus jää yksin kiinteistöverovaikutukseen – kaikkien kuntien verotulot taataan keskiarvoon.

Kuinka kuntatalous saadaan tervehtymään?

- Kuntatalous ei tervehdy ilman, että kuntien tulot ja menot saadaan tasapainoon kokonaistaloudelliseen tarkasteluun perustuvalla uudistuksella. Kokonaisuuteen kuuluu kuntien oma verorahoitus, maksu- ja myyntitulot sekä peruspalveluiden valtionosuuden lisäksi OKM:n hallinnonalan valtionosuus. Valtion tasolla on päätettävä, mitä kunnilta edellytetään. Kunnat eivät useinkaan voi kehittää elinvoiman kasvattamisen nimissä palveluita, jotka eivät ole valtionosuusjärjestelmän määrittelemiä peruspalveluita. Suuri osa kunnista ei pysty rahoittamaan palveluissa ylimenevää laatua tai kasvattamaan palveluiden laajuutta. Iso osa näistä ongelmista on seurausta myös siitä, että kunnat kilpailevat asukkaista: kilpailu maksaa kunnissa asuville kuntalaisille.
- Pienet, lähes poikkeuksetta ikääntyneet ja asukasluvultaan taantuneet ja edelleen taantuvat kunnat ovat suurimmissa ongelmissa. Ne ovat usein sopeuttaneet palvelurakenteensa niin, että palveluita on vain ydinkeskustassa ja sielläkin palvelut täyttävät korkeintaan lain säätämän minimin: yhtä päiväkotia tai alakouluu vähempää ei voi olla. Niiden viranhaltijahallinto on supistunut vaarallisen pieneksi ja harvat jäljelle jääneet viranhaltijat hoitavat useita virkoja ja toimia. Kunnat eivät saa veroprosenttiaan korottamalla kerätyksi sellaisia uusia tulovirtoja, joilla epätasapaino palveluissa saataisiin kurottua vähemmän verottavien kasvukuntien tasolle.
- Tätä ”pirullista” ongelmakokonaisuutta ei saada korjattua nykyisellä kuntien rahoituksella, ei tällä palveluvalikoimalla – eikä välttämättä nykyisellä kuntarakenteella.